

Pata - tematică și abordare

Prin interviuri, documente, eseuri și imagini, volumul „Pata” surprinde aspecte ale formării zonei Pata Rât, spațiul precar al locuirii marginalizate din apropierea gropii de gunoi a orașului Cluj, creat prin acțiuni administrative directe sau nepăsare instituțională și complicități multiple de la diverse nivele între instituții ale administrației publice, companii din industria deșeurilor și mici întreprinzători din diferite domenii. Mărturiile locatarilor arată că de-a lungul acestui proces oamenii împinși la periferia urbei au fost și sunt parte integrantă a acesteia, fiind forță de muncă nu doar exploatată ci și expropriată și rasializată.¹ În aceeași măsură, cartea este oglindă a diverselor inițiative civice trans-etnice pentru drepturile omului și dreptate socială, precum și împotriva rasismului care urmăresc deghetoizarea și impunerea unor politici locale și centrale menite să asigure drepturile locative ale tuturor cetățenilor și în mod particular ale categoriilor marginalizate. Repetăm prin ea unul dintre mesajele acțiunilor noastre activiste comune și anume că munca oamenilor vulnerabilizați și prin împingerea lor în Pata Rât este o muncă utilă nu doar firmelor la care ei lucrează formal sau informal, ci și întregului oraș și că, și pe această bază, apartenența lor la oraș trebuie recunoscută și apreciată printre altele prin măsuri de îmbunătățire a condițiilor și siguranței lor locative.

Zona de locuire marginalizată Pata Rât din Cluj-Napoca include patru cazuri cu istorii și situații actuale diferite: colonia Dallas și colonia plasată pe rampa de gunoi, formate începând cu anii '60-'70, dar extinse după 1990 datorită creșterii numărului persoanelor sărăcite care se stabilesc aici în căutarea unor surse de venit și a unei locuiri accesibile, dar din păcate inadecvate; colonia de pe strada Cantonului, constituită de-a lungul a două decenii în urma evacuărilor din diverse zone ale Clujului și amplasării familiilor evacuate în această zonă de către autorități, dar și ca rezultat al așezării pe această stradă a multor familii care nu găsesc resurse de trai accesibile în altă parte și/sau sunt persoane fără adăpost; colonia pe care noi am

---

¹ Prin acest mesaj al său, cartea de față se leagă de un alt produs al investigațiilor grupului de sociologi și antropologi implicați în cercetarea "Spațializarea și rasializarea excluziunii sociale. Formarea socială și culturală a 'ghetourilor țigănești' în România în context european" în ultimii cinci ani, un volum colectiv aflat în lucru sub titlul *Racialized labor and spaces of marginality in capitalist Romania*. Cercetarea de teren aferent acestui proiect s-a derulat de la sfârșitul anului 2011 până în 2014, fiind sprijinită printr-un grant CNCS - UEFISCDI, PN-II-ID-PCE-2011-3-0354 (www.sparex-ro.eu). Un prim set de articole rezultate din SPAREX au fost publicate în *Studia UBB Sociologia* 58(2), din decembrie 2013.

numit-o în 2010 Noul Pata Rât, terenul pe care îl ocupă fiind denumit de autorități în acea vreme „Colina Verde” și apoi strada Platanilor, formată în urma amplasării aici în decembrie 2010 de către Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca a zece case modulare și a strămutării forțate a familiilor evacuate dintr-o zonă relativ centrală a orașului, de pe strada Coastei. Cele patru zone sunt reprezentate, poate, inegal în acest volum, respectând dorințele autorilor/locatarilor de a rămâne invizibili, anonimi sau, din contra, de a fi identificabili și personal în spațiul public.

Inspirat de tradiția antropologiei angajate,² a sociologiei publice³ și a cercetării acțiune,⁴ volumul se bazează pe o abordare care a generat cunoaștere prin acțiune și acțiune prin cunoaștere de-a lungul mai multor ani. Acest tip de producție de cunoaștere este de fapt un proces de învățare realizat prin intermediul acțiunilor activiste derulate între 2011 și 2014 sub egida gLOC (Grupul de Lucru al Organizațiilor Civice), dar și ale acțiunilor din perioada numită sumar de către noi „pre-gLOC”⁵, precum și „post-gLOC”⁶: o învățare despre situația persoanelor care locuiesc în Pata Rât, despre experiențele trăite în acest spațiu, despre starea și practicile administrației locale, dar și despre noi înșine ca subiecți și actori ai cercetării și ai activismului. Procesul interacțiunii dintre cercetare și activism a rezultat în înțelegerea problemei și a cauzelor sale sistemice, precum și în conștientizarea a ceea ce este bine și ce putem să facem împreună față de ele. Motivațiile cercetării SPAREX, prin care am generat o bună parte din materialul acestui volum, parțial își au rădăcinile în provocările întâlnite de-a lungul acțiunilor noastre anterioare. La rândul ei, cercetarea SPAREX a extins problematizarea locuirii dezavantajate în spații marginale dinspre Cluj înspre alte orașe din România, ajungând să conceptualizeze modul

---

² Kirsch, Stuart: *Experiments in Engaged Anthropology*. In *Collaborative anthropologies*, 2010, Vol. 3: 69-80.

³ Burawoy, Michael: *For Public Sociology. 2014 Presidential Address*. In *American Sociological Review*, 2005, Vol. 70 (February: 4-28).

⁴ Cunningham, Joseph: *Methodological implications of Marxian praxis in action research*. In *Action Research*, 2016. Doi: 10.1177/1476750316645846.

⁵ Printre ele acțiunile civice ale Fundației Desire și Asociației Amare Prhala din 2010 împotriva ghetoizării romilor; precum și cercetarea derulată între 2008-2010 în cadrul proiectului „Egalitate prin diferență. Accesul femeilor rome pe piața muncii” (FEMROM). Rezultatele au fost publicate în volumul „*Accesul femeilor și bărbaților de etnie romă la muncă decentă. Viață cotidiană, politici și proiecte*”, Cluj: Desire, 2011, accesibil aici - <http://www.desire-ro.eu/wp-content/uploads/volum-cercetare-femrom.pdf>

⁶ Acțiunile colaborative între activiști și cercetători din Cluj, precum și locatari ai unor zone defavorizate s-au continuat în cadrul programului LERI (*Local Engagement for Roma Inclusion*) în anul 2015, un program al *European Union Agency for Fundamental Rights* care în Cluj-Napoca a fost conceput de coordonatorii Simona Ciotlăuș și Enikő Vincze în așa fel încât să genereze cunoaștere prin acțiunea de elaborare și depunere a 135 de cereri de locuințe sociale din partea locatarilor din Pata Rât, precum și de pe str. Stephenson nr. 15. În anul 2016, colaboratori ai programului Fundației Desire, *Housing justice for Roma through the legal enforcement of housing rights (Cantonului street, Cluj, Romania)* sprijinit de *Human Rights Initiative - Open Society Foundations*, pe lângă activitățile acestuia, au realizat câteva noi interviuri cu locatari de pe strada Cantonului și din colonia Dallas focalizate pe relația dintre precaritatea și informalitatea locuirii și a muncii.

în care întrepătrunderea între politica neoliberală și rasism creează marginalizarea, stigmatizarea și rasializarea sărăciei în context postsocialist.

Autorii volumului sunt cercetători, activiști și locuitori ai zonei Pata Rât. Astfel, cartea reconstituie și întâlnirile articulate în și prin spațiul Pata Rât între persoane din sfera academică și persoane expuse unor nedreptăți locative sistematice. Aceste întâlniri sunt performative pentru că, în urma unor procese de învățare reciprocă, cercetătorii au devenit activiști pentru dreptul la locuire, iar victimele evacuărilor forțate au conștientizat că sunt subiecți activi ai rezistenței față de cele mai dramatice forme ale marginalizării sociale și că experiențele lor și cunoașterea lor despre situațiile trăite sunt indispensabile pentru rezistența politică. Împreună, ei și ele, prin întâlnirea în Pata Rât, demontează barierele dintre sfera reflexivă (privilegiată) a academicului și viața cotidiană marcată de materialitatea deprivărilor trăite. Din aceste poziționări aparent divergente se articulează scenariul împărtășit al transformării unei situații invizibile, create și ascunse de mecanismele puterii, într-o problemă articulată în termeni politici.

Volumul reconstituie traseele autorilor parcurse către momentul și locul întâlnirii lor, care la rândul ei produce noi subiecți, solidarități și dileme. Din această întâlnire se naște nu doar o reflecție asupra experiențelor trăite, ci și o acțiune civică pentru dreptate socială ale cărei practici și semnificații se creează împreună, inclusiv prin depășirea unor momente tensionate. Cartea este argument în favoarea unei politici a cunoașterii care asumă responsabilități sociale și valorizează atât cunoașterea cotidiană articulată prin experiențe trăite, cât și reflecția conceptuală asupra acestora. Pe lângă valoarea sa descriptivă, mozaicul narațiunilor auto-reflexive surprinse sub forma unor interviuri și câteva eseuri devine încă un *locus* al transformării experiențelor personale în teme publice. Volumul este unul dintre instrumentele continuării acțiunii de solidarizare pentru tematizarea politică a deprivărilor locative și al unei schimbări sociale efective în favoarea depășirii stării caracterizate de deposedare materială și stigmatizare culturală cu care se confruntă locuitorii zonei Pata Rât (dar și alte persoane, familii și comunități aflate în situații similare).

Enikő Vincze și Adrian Dohotaru